OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Asiantuntija Julia Höyhtyä

Lausunto

26.9.2025

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 16 luvun muuttamisesta HE 71/2025 vp

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö toteaa asiassa kunnioittavasti seuraavan.

1. Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Esitys sisältää kaksi lainmuutosta:

1) Rikoslain 16 lukuun lisättäisiin uusi 3 a § poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva rangaistussäännös. Teosta tuomittaisiin vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.
2) Lisäksi rikoslain 16 lukuun lisättäisiin uuden poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskevan rikoksen lievä tekomuoto (3 b §), eli poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen. Tästä teosta tuomittaisiin sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Esityksellä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaus siitä, että rikoslakia muutetaan siten, että väkivallasta ensihoitohenkilöstöä kohtaan tai sillä uhkaamisesta seuraava rangaistus vastaa virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta seuraavia rangaistuksia. Lisäksi samassa yhteydessä toteutetaan kirjaus, jonka mukaan arvioidaan ja toteutetaan Ruotsin mallin kaltainen sinivilkkusabotaasia koskeva kriminalisointi sisäisen turvallisuuden viranomaisten ja ensihoidon henkilöstön suojaamiseksi.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Asiantuntija Julia Höyhtyä

Lausunto

26.9.2025

2. Taustaa

2.1 Sinivilkkusabotaasi

Sinivilkkusabotaasilla on käsitteenä kuvattu Ruotsissa poliisin, pelastustoimen ja ensihoidon henkilökuntaan ja omaisuuteen kohdistuvaa vakavaa toimintaa. Tällainen toiminta voi olla esimerkiksi erilaista häirintää tai väkivaltaa.

Ruotsin kaltainen järjestäytynyt hyökkääminen, joka liittyy esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen, on harvinaista Suomessa. Suomessa vastaava toiminta näyttäytyy etenkin poliisiin, ensihoitoon sekä pelastustoimeen kohdistuvina tekoina, jotka vaikeuttavat toiminnan suorittamista.

2.2 Nykyinen lainsäädäntö ja sen riittävyys

Suomessa sinivilkkusabotaasiin viittaavan toiminnan kannalta merkittäviä rangaistussäännöksiä ovat etenkin rikoslain 16 luvun säännökset rikoksista viranomaisia vastaan. Virkamiehen vastustamiseen ja haitantekoon liittyviä rikoksia rikoslain 16 luvussa ovat virkamiehen väkivaltainen vastustaminen (1 §), virkamiehen vastustaminen (2 §), haitanteko virkamiehelle (3 §) ja niskoittelu poliisia vastaan (4 §).

Kun tarkastellaan rangaistussääntelyn nykytilaa, voidaan todeta, että virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskevan rikoslain 16 luvun 1 §:n säännöksen soveltaminen edellyttää, että säännöksessä tarkoitettu vastustaminen kohdistuu virkamieheen tai häneen luvun 20 §:ssä säädetyin tavoin rinnastettavaan tahoon, ja että vastustaminen kohdistuu julkisen vallan käyttämistä sisältävään virkatoimeen. Lisäksi vastustamissäännöstä sovelletaan vastustamisen kohdistuessa tällaista tehtävää suorittavaa henkilöä tämän pyynnöstä avustavaan henkilöön. Lähtökohtana sääntelyssä on nimenomaan julkisen vallan käyttöä sisältävien virkatoimien erityinen rikosoikeudellinen suojaaminen.

Nykyään niiltä osin, kun rikoslain 16 luvun säännökset eivät tule sovellettavaksi ensihoitotyötä tekeviin henkilöihin tai muihin hälytystoiminnassa työskenteleviin henkilöihin kohdistuviin tekoihin, henkilöä suojaavat rikoslain yleiset, esimerkiksi 21 luvun terveyttä ja 25 luvun vapautta suojaavat rangaistussäännökset.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Asiantuntija Julia Höyhtyä

Lausunto

26.9.2025

Poliisilla on laaja toimivalta julkisen vallan käyttämiseen. Valmisteluvaiheessa tarkastelluissa tuomioistuimeen edenneissä asioissa olikin yleensä kyse poliisiin kohdistuneesta teosta. Myös pelastushenkilökuntaa koskevissa tapauksissa syyte oli nostettu virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta tai virkamiehen vastustamisesta. Ensihoidon osalta rikoslain 16 luvun säännökset vaikuttavat soveltamiskäytännön mukaan kuitenkin soveltuvan harvoin. Tämä johtunee muun muassa siitä, että ensihoitotehtäviä ei tyypillisesti ole pidetty julkisen vallan käyttöä sisältävinä tehtävinä. Käytännössä ensihoitoon kohdistuviin tekoihin sovelletaan siis nykyään usein rikoslain yleisiä säännöksiä, kuten pahoinpitelyä ja laitonta uhkausta.

3. Ehdotettujen säännösten sisältö

3.1 Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen

Ehdotetun uuden 3 a §:n mukaan se, joka estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa 1) käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää väkivaltaa poliisin taikka pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvaa kohtaan tai 2) anastamalla poliisin, pelastustoimen tai ensihoidon toiminnassa käytettävän kulkuneuvon tai olennaista välineistöä, merkittävästi vahingoittamalla sellaista kulkuneuvoa tai välineistöä taikka estämällä sellaisen kulkuneuvon tai välineistön käytön, on tuomittava poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisesta vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Säännöksen 2 momentin mukaan poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisesta tuomittaisiin myös se, joka menettelee 1 momentissa tarkoitetulla tavalla sitä kohtaan, joka poliisi-, pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvan henkilön pyynnöstä tai suostumuksella avustaa poliisi- tai hälytystoiminnassa.

Säännöksen suojelun kohteena olisivat poliisi- ja hälytystoiminta. Tätä kautta suojattaisiin sekä toiminnassa käytettävää omaisuutta että tällaista toimintaa suorittavien henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksia, kuten oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Toisaalta suojattaisiin toiminnan kohteen, kuten hoitoa tarvitsevan henkilön perus- ja ihmisoikeuksia.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Asiantuntija Julia Höyhtyä

Lausunto

26.9.2025

Säännös edellyttäisi sitä, että toiminta estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa. Tällainen estäminen tai olennainen vaikeuttaminen voitaisiin aiheuttaa henkilöön kohdistuvalla väkivallalla tai sen uhalla taikka omaisuuteen kohdistuvalla teolla, eli kulkuneuvon tai olennaisen välineistön anastamisella, merkittävällä vahingoittamisella tai sen käytön estämisellä. Esimerkkinä merkittävästä vahingoittamisesta, joka voisi kuulua säännöksen soveltamisalaan voidaan mainita muun muassa kulkuneuvon renkaiden puhkominen, tuleen sytyttäminen tai sitä päin ajaminen toisella kulkuneuvolla.

Säännös suojaisi sanamuotonsa mukaisesti poliisi- ja hälytystoiminnan henkilökuntaa. Sinänsä voidaan osoittaa useita yhteiskunnallisesti tärkeitä toimijoita, joita ehdotettu sääntely ei koske. Esityksessä on katsottu, että poliisin operatiivinen toiminta sekä yleisesti hälytystoiminta eroavat olennaisella tavalla muista yhteiskunnallisesti sinänsä merkittävistä työtehtävistä, joita ehdotettu säännös ei koske. Lisäksi muut toimijat voivat tulla säännöksen soveltamisalan piiriin ehdotetun 2 momentin mukaisesti, kun ne esimerkiksi avustavat poliisi- tai hälytystoiminnassa säännöksessä tarkoitetulla tavalla.

Ehdotettu sääntely olisi osittain päällekkäistä olemassa olevan sääntelyn kanssa. Esityksen perusteluissa on käyty läpi yleisimmät lainkonkurrenssin tilanteet. Näin on pyritty lieventämään ja ennakoimaan rangaistussäännösten soveltamiseen mahdollisesti liittyviä haasteita. Kun rikostunnusmerkistöt ovat osittain päällekkäisiä, sovellettaisiin tapauksissa kilpailevien säännösten periaatteita päätettäessä, mikä tunnusmerkistö yksittäistapaukseen soveltuisi. Tilanteessa, jossa sekä 16 luvun 1 §:n että poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskevan säännöksen soveltamisedellytykset täyttyisivät, sovellettaisiin 16 luvun 1 §:n säännöstä.

3.2 Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen

Uusi 3 b § poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta olisi poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskevan rikoksen lievä tekomuoto. Säännöksen mukaan, jos poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksentekijä on tuomittava poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Asiantuntija Julia Höyhtyä

Lausunto

26.9.2025

Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta tuomittaisiin myös se, joka oikeudettomasti muulla kuin 3 a §:ssä tarkoitetulla tavalla estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa.

Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamista koskeva säännös olisi poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisen lievempi tekomuoto. Haittaamista koskevassa säännöksessä voitaisiin ottaa huomioon erilaiset lieventävät asianhaarat, kuten väkivallan vähäisyys. Säännöksen 2 momentin muulla oikeudettomalla estämisellä tai olennaisella vaikeuttamisella viitataan muihin kuin 3 a §:ssä esitettyihin tekotapoihin. Kyse voisi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa henkilö menee istumaan tielle poliisiauton esteeksi siten, että tämä estää tai olennaisesti vaikeuttaa toimintaa.

4. Esityksen pääasialliset vaikutukset

Esityksen mukaisilla poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista ja haittaamista koskevilla uusilla säännöksillä pyrittäisiin tehostamaan yhteiskunnan reagointia poliisi- ja hälytystoiminnan henkilöstöön kohdistuneiden tekojen varalta. Esityksen tavoitteena on mainittu poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamiseen ja haittaamiseen syyllistyneiden henkilöiden entistä tehokkaampi rikosoikeudelliseen vastuuseen saattaminen.

Uudet poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista ja haittaamista koskevat säännökset eivät pitäisi sisällään kriteeriä siitä, että teko kohdistuu julkisen vallan käyttöön liittyvään virkatoimeen. Näin ollen uudet säännökset laajentaisivat sen soveltamisalaan kuuluvien henkilöryhmien rikosoikeudellista suojaa.

Jonkin verran vaikutuksia rikollisuuden vähenemiseen voisi rangaistavuuden ankaroitumisen ohella olla sillä, että poliisi- ja hälytystoimintaan kohdistuvat teot käyvät rikoslaista selkeämmin ilmi. Tästä huolimatta lakimuutoksilla ei arvioida olevan erityisen merkittäviä rikollisuutta ehkäiseviä vaikutuksia. Uusien säännösten vaikuttavuutta rikollisuuteen voi merkittävästikin vähentää se, että esimerkiksi ensihoitoon kohdistuvissa teoissa tekijät ovat saatavilla olevan tiedon mukaan olleet pääsääntöisesti päihteiden vaikutuksen alaisia tai muuten tokkuraisia.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Asiantuntija Julia Höyhtyä

Lausunto

26.9.2025

Esityksessä pohdittiin myös potilaan oikeuksia sekä erilaisia perusoikeusvaikutuksia, kuten vaikutuksia sananvapauteen ja kokoontumisvapauteen. Tällaisia vaikutuksia on arvioitu valmisteluvaiheessa esimerkiksi mielenosoittajien kannalta. Huomionarvioista on, että esityksessä on arvioitu, että edotetut säännökset eivät vähentäisi kansalaisten oikeuksia tai lisäisi viranomaisten toimivaltuuksia. Poliisi voi toimivaltansa rajoissa puuttua jo nykyisin mielenosoituksen kulkuun, jos se esimerkiksi estää liikennettä. Nykyäänkin, jos mielenosoituksessa ei noudateta käskyä poistua ajoväylältä, voi kyseessä olla esimerkiksi rangaistava niskoittelu poliisia vastaan. Ehdotetussa säännöksessä rangaistavuuden alaan luettu toiminta, kuten väkivallalla uhkaaminen, väkivalta sekä omaisuuteen kohdistuvat teot, kuten anastaminen ja vahingonteko ovat nekin tekoja, jotka ovat jo nykyisellään rangaistavia rikoslain mukaisesti, ja poliisi voi niihin sen vuoksi puuttua.

Ehdotetut uudet säännökset voivat tarkoittaa rikosprosessin ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon kustannusten maltillisia lisäyksiä. Esityksessä arvioidaan, että poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva ehdotus voisi jossain määrin lisätä käsiteltäväksi tulevia tapauksia esitutkinnassa, syyttäjällä ja tuomioistuimissa. Esitys lisää todennäköisesti ilmoitusherkkyyttä liittyen väkivalta- ja uhkatilanteisiin. Toisaalta on otettava huomioon, että tilastotiedon perusteella varsin harva ensihoitoon liittyvä väkivalta- ja uhkatilanne on edennyt esitutkintaan. Tapausmäärien ja siten kustannusten mahdollista kasvua on vaikea arvioida, mutta kustannusten kasvua ei ole esityksessä arvioitu erityisen merkittäväksi. Myös mahdolliset vaikutukset vankilukuun on arvioitu vähäisiksi.